

Θέμα Α

Α1.

Ο Σολωμός, έχοντας γνωρίσει τον κλασικισμό στα γράμματα, αλλά και τον ρομαντισμό, που διαμορφωνόταν στην εποχή του, επηρεάστηκε περισσότερο από το δεύτερο, χωρίς ωστόσο να είναι απόλυτα ενταγμένος στο συγκεκριμένο ρεύμα. Στον «Κρητικό» ο αναγνώστης μπορεί να διακρίνει τρία από τα χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού, δηλαδή το μεταφυσικό στοιχείο, την αγάπη για την πατρίδα και την εξιδανίκευση του έρωτα.

Στο απόσπασμα που παρατίθεται διακρίνει κανείς το μεταφυσικό στοιχείο στο στίχο 54 «Τη σάρκα μου... ακολουθήσω». Στο σημείο αυτό δηλαδή που ο Κρητικός νιώθει ότι θα ήθελε να χωριστεί η ψυχή από το σώμα του για να ακολουθήσει τον μεταφυσικό και σαγηνευτικό ήχο, ενυπάρχει και η λαϊκή παράδοση ότι το σώμα αποτελεί τη φυλακή της ψυχής και για το λόγο αυτό ο κύριος στόχος της είναι η απομάκρυνσή της από το σώμα, για να απελευθερωθεί.

Στη συνέχεια η αγάπη για την πατρίδα εντοπίζεται στο στίχο 42 «Καλή ... χορτάρι», όπου το επίθετο «μαύρος» έχει περισσότερο την έννοια του έρημου, με μια έντονη συναισθηματική επένδυση συμπάθειας. Με τον τρόπο αυτό ο Σολωμός φορτίζει συναισθηματικά την πυρπολημένη, κατεστραμμένη και έρημη γη ως συνάρτηση των αγώνων και των θυσιών των Κρητικών για την απελευθέρωση του νησιού.

Τέλος, ο στίχος 50 «Μόλις ... Χάρος» φανερώνει την εξιδανίκευση του Έρωτα. Η αναφορά στον Έρωτα και στο Χάρο, δυνάμεις που εξουσιάζουν τη ζωή του ανθρώπου, δεν είναι τυχαίες. Ο έρωτας εκφράζει το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, ενώ ο θάνατος σηματοδοτεί το αναπότρεπτο τέλος της ζωής.

Από όλα τα παραπάνω εύκολα διαπιστώνεται πως το ρομαντικό στοιχείο είναι έκδηλο στο έργο του. Η μεταφυσική διάθεση, η φιλοπατρία και ο έρωτας, ως απόλυτη ιδέα, κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Θέμα Β

Β1.

Μετά την αποχώρηση της φεγγαροντυμένης, ο Σολωμός παρουσιάζει το ναυαγό Κρητικό να εξακολουθεί να κολυμπά κρατώντας την αγαπημένη του, για να φτάσει στην ακτή. Ωστόσο, ο ρυθμός του επιβραδυνόταν με την επίδραση ενός νέου στοιχείου, ενός πολύ ευχάριστου, σαγηνευτικού μουσικού ήχου που τον συνόδευε. Η περιγραφή αυτού του ήχου γίνεται με πληθώρα ακουστικών και οπτικών εικόνων, οι οποίες αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα της ποίησης του Σολωμού.

Έτσι, στους στίχους 23-28 δίνεται μια πρώτη αποφαστική παρομοίωση αλλά και εικόνα σε μια προσπάθεια περιγραφής του ήχου, ο οποίος παρομοιάζεται με τραγούδι ερωτευμένου κοριτσιού. Το ερωτικό αυτό τραγούδι ο αφηγητής το παρουσιάζει μέσα σε ένα ειδυλλιακό περιβάλλον το οποίο προσδίδει υψηλό λυρισμό στους συγκεκριμένους στίχους. Μια κορασιά, λοιπόν, ακούγεται να τραγουδάει τον κρυφό έρωτά της μέσα σε ένα φουντωμένο δάσος την ώρα του δειλινού. Λέει, λοιπόν, το τραγούδι της στη βρύση, στο δέντρο που λυγίζει ελαφρά και στο λουλούδι που ανοίγει.

Η εικόνα αυτή με την οποία παρουσιάζεται το τραγούδι έχει στοιχεία οπτικά (τα δάση, το άστρο), ακουστικά (κορασιάς φωνή-τραγουδάει), οσφρητικά (λουλούδι) και στοιχεία κίνησης

(λυγάει) που δημιουργούν έντονη υποβλητικότητα. Επιπλέον, η πληθωρική παρουσία της φύσης μέσα στο ειδυλλιακό περιβάλλον η οποία αποδίδεται με πολλά εκφραστικά μέσα και σχήματα λόγου προσθέτουν στο ποίημα υψηλό λυρισμό και εκφράζεται ο θαυμασμός του Σολωμού για τον έρωτα και τη φύση.

Στη συνέχεια, στους στίχους 35-42 ο αφηγητής συγκρίνει το μαγευτικό ήχο με φαμπιόλι κρητικό. Έτσι, παρουσιάζει τον ήχο του σουραυλιού να ακούγεται στον Ψηλορείτη καθώς ο ήλιος έλαμπε στο καταμεσήμερο φωτίζοντας τα βουνά, τα πέλαγα και τους κάμπους που έμοιαζαν σαν να του γελούσαν κάτω από το δυνατό του φως. Μέσα σε αυτή την τελευταία εικόνα ο αφηγητής βάζει και τον εαυτό του και μάλιστα ως προνομιούχο μοναδικό ακροατή της μουσικής του σουραυλιού.

Η εικόνα με την οποία παρουσιάζεται η μουσική από το σουραύλι έχει στοιχεία οπτικά (ο Ψηλορείτης, ο ήλιος, τα βουνά, τα πέλαγα) και ακουστικά (φαμπιόλι, αγρίκα). Έντονη, επίσης, είναι η παρουσία της φύσης και σε αυτήν την εικόνα η οποία αποδίδεται και εδώ με πολλά σχήματα λόγου που συνθέτουν όλα μαζί λυρισμό. Χαρακτηριστικό ωστόσο των στίχων αυτών αποτελεί και η αναφορά στον Ψηλορείτη όπου προβάλλει και πάλι η αγάπη για την ιδιαίτερη πατρίδα του αφηγητή.

B2.

Ο «Κρητικός» δεν είναι ένα ποίημα λιτό, αλλά ένα ποίημα που βρίθει από σχήματα λόγου. Τα σχήματα λόγου δεν είναι απλώς ένα καλολογικό στοιχείο αλλά αποτελούν, σχεδόν, δομικό στοιχείο απαραίτητο για την έκφραση του ψυχισμού του ήρωα και την εξέλιξη της πλοκής του μύθου. Ανάμεσα, λοιπόν, στα σχήματα λόγου κυριαρχούν:

- Παρομοίωση «Δεν είναι κρητικό ... από τα χέρια»:

Οι στίχοι 29-34 αποτελούν μία αποφαιτική παρομοίωση. Με τη δεύτερη αποφαιτική παρομοίωση που κάνει ο Κρητικός επιχειρεί να προσδιορίσει την υφή του ήχου. Μολονότι το τραγούδι του αηδονιού είναι πολύ γλυκό, ωστόσο δε συγκρίνεται με τη μαγεία του ήχου που ακούει ο κρητικός. Μέσα από την παρομοίωση δίνεται ο τόπος (κρητικό αηδόνη) και δηλώνεται έμμεσα η αγάπη του ποιητή για την πατρίδα του, ο χρόνος (ολονυχτίς) και η πηγή του ήχου (αηδόνη).

- Επανάληψη «... πολύ μακριά, πολύ μακριά ...»

- Χιαστό «Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα» :

Τόσο με την επανάληψη όσο και με το χιαστό τονίζεται και αισθητοποιείται η έκταση στην οποία απλώνεται ο απόηχος του τραγουδιού.

- Προσωποποίηση «Ωστε που πρόβαλε η αυγή»:

Η προσωποποιημένη αυγή (αναγωγή στην ομηρική ροδοδάκτυλη Ηώ) φαίνεται να μαγεύεται από το κελάδημα και να της πέφτουν τα ρόδα από τα χέρια, να χάνει δηλαδή το ρόδινο χρώμα. Για μια ακόμη φορά, λοιπόν, μέσα από την προσωποποίηση εντείνεται η γλυκύτητα του ήχου.

Θέμα Γ

Γ1.

Στους τελευταίους στίχους του ποιήματος ο ήρωας του Σολωμού αφού κολύπησε ακούραστα, φτάνει στο ακρογιάλι, ακουμπά εκεί την αρραβωνιαστικιά του και συνειδητοποιεί πως εκείνη είχε ήδη πεθάνει. Στο σημείο αυτό αντιπαρατίθεται ουσιαστικά το ξάφνιασμα για την απώλεια του ήχου με την επανασυνειδητοποίηση του στόχου της σωτηρίας της κόρης και η χαρά για την επίτευξη του στόχου με το δράμα της απώλειας. Ωστόσο, η διήγηση φαίνεται να τελειώνει απότομα, χωρίς αναφορά στην οδύνη και το θρήνο του Κρητικού, που αδυνατεί να περιγράψει τα συναισθήματα του και συνειδητοποιεί ότι έχει χάσει πλέον το κίνητρό του για ζωή. Θα γίνει ζητιάνος με μόνη προσμονή του την έσχατη κρίση για να συναντήσει ξανά την αιώνια αγαπημένη του. Το τέλος του ποιήματος δεν παρουσιάζει συναισθηματικές εξάρσεις. Παρόλο που είχε

ενοηθεί νωρίτερα ο θάνατος της κόρης, δεν γίνεται λόγος γι' αυτό, κρατώντας τον αναγνώστη σε αγωνία μέχρι το τέλος.

Θέμα Δ

Δ1.

Το ποίημα «ο Κρητικός» του Δ. Σολωμού παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες, αλλά και κάποιες διαφορές με τη νουβέλα του Ν. Λαπαθιώτη «Κάπου περνούσε μια φωνή».

Αρχικά, η πρώτη ομοιότητα είναι η εκτενής αναφορά στη φύση και στα δύο κείμενα. Στον Κρητικό ο μαγικός ήχος παρομοιάζεται με ερωτικό τραγούδι κοριτσιού, το οποίο παρουσιάζεται μέσα σε ένα ειδυλλιακό περιβάλλον. Μια κορασιά ακούγεται να τραγουδάει τον κρυφό έρωτα της μέσα σε ένα φουντωμένο δάσος την ώρα του δειλινού λέει το τραγούδι της στη βρύση, στο δέντρο που λυγίζει ελαφρά και στο λουλούδι που ανοίγει. Παρόμοια, και στο όνειρο που βλέπει η ηρωίδα στο παράλληλο κείμενο είδε πως βρισκόταν μέσα σ' ένα δάσος, «ένα μεγάλο δάσος γαλανά, μ' ένα πλήθος άγνωστα κι αλλόκοτα λουλούδια». Επομένως, η φύση και στον Σολωμό και στο Λαπαθιώτη παρουσιάζεται ως αρχέτυπο του κάλλους και του αγαθού. Ακτινοβολεί την επίγεια ευδαιμονία και το κάλεσμα για ζωή.

Η δεύτερη ομοιότητα εντοπίζεται στο μαγικό ήχο. Αρχικά, στον «Κρητικό» όταν έφυγε φεγγαροντυμένη, ο ναυαγός εξακολουθούσε να κολυμπάει κρατώντας την αγαπημένη του. Ωστόσο, ο ρυθμός του κολυμπήματος άρχισε να γίνεται αργός («αργούνε») με την επίδραση ενός πολύ ευχάριστου, σαγηνευτικού μουσικού ήχου, που συνόδευε το ναυαγό («με προβοδούσε»). Αυτός ο ήχος τραβούσε την προσοχή του και τον επηρέαζε, ώστε να κάνει νωθρό το κολύμπημά του και να το επιβραδύνει («αποκοιμούσε το πλέξιμο»). Με παρόμοιο τρόπο και στο παράλληλο η Ρηνούλα ακούει «μια μελωδία σιγανή» που «γεννήθηκε κι απλώθηκε σαν ένα κόρο από γνώριμες φωνές». Και εδώ η φωνή αυτή «σκέπασε και σκόρπισε τις άλλες κι έμεινε μονάχη και κυριάρχησε γιομίζοντας τη γη, τον ουρανό και την καρδιά της». Επομένως, και στα δύο κείμενα ο απόκοσμος ήχος παραλύει την αντίσταση ή την προσπάθεια του ήρωα κυριεύοντας την ύπαρξη του με τη μαγευτική του ακτινοβολία «κι η ψυχή της έλιωνε βαθιά σαν το κερί». Ουσιαστικά, η φύση με τη μορφή του ήχου και στα δύο κείμενα διαβρώνει την ηθική θέληση του ανθρώπου που παλεύει έναν αγώνα χαμένο.

Η τρίτη ομοιότητα στα δύο κείμενα είναι η αναφορά στον παράδεισο, ο θάνατος και γενικά το μεταφυσικό στοιχείο. Αρχικά, στον Κρητικό η κορασιά πεθαίνει στο τέλος του έργου και γνωρίζουμε από τη δεύτερη ενότητα πως μεταβαίνει στον παράδεισο. Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι στο Σολωμό ο θάνατος ενός ατόμου συνδέεται άμεσα με την ανάσταση όλων των νεκρών. Επομένως, είναι έντονο το θρησκευτικό συναίσθημα. Παρόμοια, και στον Λαπαθιώτη η ηρωίδα «πίστεψε πως ήταν πια φτασμένη στον παράδεισο». Επομένως, και στα δύο κείμενα, υπάρχει η αίσθηση της μετάβασης από τον γήινο κόσμο σε ένα παραδεισίο τοπίο.

Τα δύο κείμενα (ποίημα και πεζό) διαφοροποιούνται και σε κάποια σημεία ως προς το περιεχόμενο. Αρχικά, είναι διαφορετική η έκβαση της ιστορίας. Στον Κρητικό η κορασιά πεθαίνει «κι ήτανε πεθαμένη». Εδώ έρχεται αιφνιδιαστικά η ανατροπή, καθώς η αγαπημένη ήταν νεκρή κι επομένως πήγε στα χαμένα όλη η προσπάθεια για τη σωτηρία της. Άρα, ο Κρητικός μένει έρημος στον κόσμο χωρίς οικογένεια και αγαπημένα πρόσωπα. Αντίθετα, στο παράλληλο η ηρωίδα βλέπει ένα όνειρο, το οποίο φαίνεται πως δεν έχει άσχημο τέλος. «Κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιάς, σα μεθυσμένη» Επομένως, ο Σολωμός επιλέγει το θάνατο, μια εκδοχή που δε συνάδει μ' αυτήν του Λαπαθιώτη.

Η δεύτερη διαφορά σχετίζεται με την υφή του ήχου. Στον Κρητικό του Σολωμού ο ήρωας προσπαθεί να καθορίσει τον ανεκκλάλητο ήχο που είναι απροσδιόριστος και μεταφυσικός. Ο ήχος αυτός αποπροσανατολίζει προσωρινά τον ήρωα από το στόχο να φτάσει στην απέναντι ακρογιαλιά.

Αντίθετα, στο παράλληλο κείμενο η ηρωίδα ακούει στο όνειρό της «μια μελωδία σιγανή» με γνώριμες φωνές μέσα στις οποίες ξεχωρίζει εκείνη του αγαπημένου της Σωτήρη.

Συνοψίζοντας, τα δύο κείμενα έχουν περισσότερες ομοιότητες, παρά διαφορές. Οι ομοιότητες αφορούν κυρίως στην αναφορά στη φύση σε όλο της το μεγαλείο, στον εξωπραγματικό ήχο (ως «φωνή» στο παράλληλο) και στο υπερβατικό στοιχείο του παραδείσου. Οι διαφορές είναι λιγότερες και σχετίζονται με την επιλογή του Λαπαθιώτη να βασίσει την ιστορία του στο όνειρο και την πρόθεση του να αποφύγει το στοιχείο του θανάτου, κάτι που δε συμβαίνει στον Κρητικό.

Επιμέλεια:

Βασιλειάδου Μ. - Εσκιτζή Ρ. - Ευθυμιάδου Ν. - Μπάσιου Α. - Παρασχάκη Ε. - Σεβρής Κ. - Χατζηνικολάου Ν.